

HIFZI TOPUZ

*Elbet Sabah
Olacaktır*

Özgürlük şairi
Tevfik Fikret'in
romanı...

Remzi Kitabevi

Yapıtları

2

İnceleme-Araştırma

Information Internationale dans la Presse Turque (Strasbourg, 1961), *Basın Sözlüğü* (1968), *Kara Afrika* (1970), *Caricature et Société* (Paris, 1974), *Uluslararası İletişim* (1985), *İletişimde Karikatür ve Toplum* (1985), *Lumumba* (1987), *Kara Afrika'da İletişim* (1987), *Status, Rights and Responsibilities of Journalists* (Prag, 1989), *Basında Tekelleşmeler* (1989), *Yarının Radyo-TV Düzeni* (1990), *Siyasal Reklamcılık* (1991), *Dünya Karikatür Tarihi* (1997), *Dünyada ve Türkiye'de Kültür Politikaları* (1998), *Türk Basın Tarihi* (1973, 1996, 2003).

Anı

Paris'li Yıllar (1994), *Eski Dostlar* (2000), *Elveda Afrika, Hoşça Kal Paris* (2005), *Fikret Mualla* (2005), *Paris 68, Bir Devrim Denemesi* (2008), *Gülümseyen Anılar* (2010).

Roman

Meyyale (1998), *Taifte Ölüm* (1999), *Paris'te Son Osmanlılar* (1999), *Hatice Sultan* (2000), *Gazi ve Fikriye* (2001), *Çamlıca'nın Üç Gülü* (2002), *Devrim Yılları* (2004), *Tavcan* (2005), *Başım Öne Eğilmesin* (2006 – Orhan Kemal Roman Armağanı), *Özgürlüğe Kurşun* (2007), *Kara Çılgılık* (2008 – Afrika Barış ve Dostluk Ödülü), *Abdülmecit* (2009), *Bana Atatürk'ü Anlattılar* (2011), *Hava Kurşun Gibi Ağır* (2011).

HIFZI TOPUZ

3

*Elbet Sabah
Olacaktır*

Özgürlük Şairi Tevfik Fikret'in Romansı

Remzi Kitabevi

/ Hıfzı Topuz

Her hakkı saklıdır.

Bu yapıtın aynen ya da özet olarak
hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin
yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

Editör: Neclâ Feroğlu

Kapak: Ömer Erduran

ISBN 978-975-14-1500-4

BİRİNCİ BASIM: Nisan 2012

Kitabın basımı 2000 adet olarak yapılmıştır.

Remzi Kitabevi A.Ş., Akmerkez E3-14, 34337 Etiler-İstanbul

Tel (212) 282 2080 Faks (212) 282 2090

www.remzi.com.tr post@remzi.com.tr

Baskı ve cilt: Remzi Kitabevi A.Ş. basım tesisleri

100. Yıl Matbaacılar Sitesi, 196, Bağcılar-İstanbul

*Bana, daha okuma yazma öğrenmeden
Fikret'in şiirlerini ezberleten annemin,
Servetifünun ciltlerini yaşam boyu saklayan
büyük dedemin, büyükbabamın ve
anneannemin anılarına...*

Anlamadım! Ne dediniz? Fikret büyük şair değil miydi?

Fikret karanlıklar içinde bir nur görüp halkı o nura doğru götürmeye çalışırken siz nerelerde idiniz?

Niçin içinizden kimse onun gibi feryat etmedi? Ben Fikret'e erişemedim. Onun sohbetlerinden yararlanamadım. Kendimi bedbaht sayarım.

Fakat onun bütün eserlerini okudum. Birçoğu ezberindedir.

O hem büyük şair hem de büyük insandır.

Efendiler! Zaten parmakla gösterilecek kadar az olan büyük adamlarımızı küçültmeye kalkışmayalım.

M. K. ATATÜRK

Sunuş

1958 yılında Sakız Adası'nda bana rehberlik eden genç kız "Bugün sizi Aya Minas Manastırı'na götüreceğim," diyor. "Sizi Fransız gazeteci olarak tanıtacağım. Türk olduğunuzu sakın söylemeyin."

Bir taksi bizi kentin 8-9 km. dışında bir tepenin yamaçlarında eski bir yapının önüne getiriyor. Rehberim kapıyı uzun uzun çaldıktan sonra karşımızda uzun, koyu kurşuni etekli, başı örtülü yaşlı bir rahibe beliriyor. Sakızlı Popi ona Rumca bir şeyler anlatıyor. Rahibe gülümseyerek elimi sıktıktan sonra bana yol gösteriyor. Renkli taşlarla döşenmiş avluya giriyoruz. Karşıda, beyaz sütunların gerisinde eski bir manastır var. Tek söz söylemeden kapıdan geçiyoruz. Rahibe belinde sallanan anahtarlardan biriyle zemin katında bir kapıyı açıyor.

Burası o güne kadar eşine hiç rastlamadığım bir kemik deposu, bir kemikhane ya da bir kemik galerisi... Ciğerlerimi rutubetli bir küf kokusu dolduruyor; irkiliyorum. Duvarlar camekânlarla kaplı. Camların gerisinde oyuk gözlü, kırık dişli, çatlak kemikli kafatasları... Başka bir vitrinde kol, kalça, kaburga ve bacak kemikleri...

Rahibe parmağıyla vitrini göstererek anlatıyor:

"1822'de bütün Yunan halkı Osmanlılara karşı bağımsızlık savaşı ilan etmişti. Ondan 6 yıl önce Etniki Eteryacı Cemiyeti kurulmuş ve her yerde şubeleri açılmıştı. Sakızlılar da örgütlendiler. Ocak ayında Yunanistan'ın bağımsızlığı ilan edildi. Çeteciler Osmanlılara karşı savaşa giriştiler. Avrupa bizi destekliyordu.

Şairler, yazarlar, ressamalar buralara gelip sorunumuzu paylaştılar.

“Osmanlı padişahı çok kızmış. ‘Bütün Rumları kılıçtan geçirin!’ diye emir vermiş. İstanbul’daki patriği patrikhanenin kapısına asmışlar.

“Sakız halkı da ayaklandı. Osmanlılar Kara Ali Paşa’yı üzerimize yolladılar. Biz sonuna kadar direndik, ama yenildik. 1822 Nisanı’nda üç dört bin Sakızlı bu manastıra sığınmıştı, hepsini burada kestiler. Mermerlerin üzerinde hâlâ kan izleri var. İşte bu vitrinlerde onların kemiklerini saklıyoruz.

“Ertesi gün Vunaki Meydanı’nda da 118 Sakızlıyı asmışlar...”

Rahibenin gözleri dolu dolu... Bir süre üçümüz de susuyoruz. Sonra rahibe sözlerini şöyle sürdürüyor:

“Binlerce insan boğazlanmış. Kadınları ve çocukları İzmir’e götürmüşler, bazılarını orada köle olarak satmışlar. Çocuklar da evlere dağıtılmış. Hepsi Müslüman olmuş.”

O yetimleri düşünüyorum. Kimbilir ne acılar çekmişlerdir. Tarih onların içlerinden büyük aydınların, şairlerin ve sanatçıların çıktığını yazıyor. Onların çocukları ve torunları da uygarlık ve kültür tarihinde adlarını bırakmışlar.

İşte örnekleri: Tevfik Fikret, Sadrazam Ethem Paşa, bizde ilk müzeyi kuran Osman Hamdi Bey, kardeşi arkeolog Halil Bey, şair Nevres Efendi, başteşrifatçı Ferruh Efendi, sikkezenbaşı (Darphane müdürü) Abdülfettah Efendi, mimar Profesör Sedat Hakkı Eldem ve daha kimler kimler...

Aya Minas Manastırı’nda gördüğüm kafatasları belki de adlarını andığım bu değerli insanların dedelerinin kesilmiş başlarıydı.

Rahibenin anlattıkları kafamı karıştırdı. İstanbul’a döner dönmez tarih kitaplarımı karıştırdım. Onlarda şu bilgiler yer alıyordu.

19. yüzyıl başlarında Rusya kendi egemenliği altında bağımsız bir Yunanistan’ın kurulmasını amaçlıyordu. Fransa ve

İngiltere buna ilgisiz kalmayarak Yunan milliyetçiliğini desteklediler.

Mora Yarımadası'nda başkaldırı başladığı zamanlarda Osmanlı yönetimi askeri önlemlerle bu sorunu çözebileceğini sanıyordu. Oysa ekonomik ve sosyal nedenlerle Avrupa'da mutlakıyetçi devletlere karşı başkaldırıları milliyetçilik eylemleri geliyor, yazarlar ve aydınlar da bu tür eylemlere sıcak bakıyorlardı.

Her ulusun tarihinde böyle olaylar vardır. Egemen ve emperyalist güçler bu tür olayları kışkırtmışlardır. Bu olaylar tarihte Türk-Yunan ilişkilerinin kanlı bir yapığını oluşturur. Sakız'daki başkaldırının kanla bastırılmasını o günlerin koşulları altında değerlendirmek gerekir.

1814 yılında Odesa'da Etniki Eteryaya adında bir örgüt kuruldu. Rus Çarı Aleksandr da bunun başkanlığını üstlendi. Etniki Eteryanın başkanı Aleksandros İpsilanti 6 Mart 1821'de 3 bin kişilik bir kuvvetle önce Budin'e, sonra Bükreş'e girdi. Padişah İkinci Mahmut bu girişime şiddetle karşı koydu. Yanya valisi Tepedenli Ali Paşa bu başkaldırıdaki başarısızlığı nedeniyle idam edildi.

Osmanlılar bu başkaldırıları önce "Rum Fesadı" (kötülüğü) diye adlandırdılar. Sonra da bu soruna "Meselei Yunaniye" ya da "Yunan İhtilali" dendi. İstanbul'da Rumlara, patrikhaneye karşı bir kamuoyu oluştu. Ayaklanmaları destekleyen birçok kişi idam edildi. Bu olay Avrupa kamuoyunda Yunan krallığının kurulması yolunda bir akımın gelişmesine neden oldu.

54 yıl önce Sakız manastırındaki iskelet görüntüleri belleğimden silinmemişti. Tevfik Fikret'in yaşamı, beni yine o günlere götürdü. 190 yıl önce Sakız'da yaşanan o acı olaylar, orada can verenlerin torunlarını kimbilir nasıl etkilemiştir.

I

Çocukluk ve Gençlik Yılları

Sakız'dan Getirilen İki Yetim

İzmir ve Aydın ahalisi 1822 Nisan'ının son günlerinde Sakız'da (Kora) kazanılan zaferi kutluyordu. Kara Ali Paşa 22 Nisan'da isyanı bastırması, başkaldıranları idam etmiş ve binlerce tutsağı İzmir'e göndermişti.

İzmir'e gelenlerin yarıdan fazlası kadın ve çocuktur. Geleneklere göre çocuklar evlere dağıtılacak ve Müslüman olarak yetiştirilecekti. Hali vakti yerinde olanlar bu çocukları evlerine alıyorlardı.

Yetimlerden ikisi de İzmir'in ünlü İhtisap Ağası (Vergi Müdürü) Hüseyin Bey'in payına düştü. Hüseyin Bey bugünkü Konak Meydanı'na getirilen çocukların arasından, biri oğlan biri kız iki çocuğu evlatlık olarak seçti. İkisi de sarı saçlı, mavi gözlü, üzgün bakışlı, ince, zarif ve güzel yavrulardı.

Hüseyin Bey bu çocukları okşayıp sevdikten sonra ötekilerden ayırdı. Bu zavallılar arkadaşlarıyla sarılıp öpüştüler, birbirlerine veda ettiler, arabacı da çocukları yanına alıp Hüseyin Bey'in Alsancak'taki evine götürdü.

Hüseyin Bey'in eşi Emine Hanım evin kapısında arabadan

indirilen iki yavruyu görünce ne yapacağını şaşırıldı. “Ay bunlar da nereden çıktı?” demeye kalmadan arabacı;

“Bunlar sizin yavrularınız olacak,” dedi. “Beyefendi öyle mü-nasip gördü. Eve dönünce size durumu anlatacak.”

Emine Hanım, 24-25 yaşlarındaydı. Evleneli yedi-sekiz yıl olmuş ama ne yazık ki çocukları olmamıştı. Oysa ikisi de çocuk sahibi olmayı çok istemişlerdi. Emine Hanım kendi kendine, “Hayırdır inşallah,” dedi. “Allah bize çocuk gönderiyor, hem de ikisi bir arada.”

Genç kadın sabırsızlıkla eşinin eve dönmesini bekliyor ama saatler geçmek bilmiyordu. Çocukların arabadan indirildiğini gören komşuları da Emine Hanım’a türlü sorular sormaya başladılar. Ama o ne söyleyeceğini bilemiyordu.

O akşam Hüseyin Bey her zamankinden önce eve döndü. Eşinin çocuklara ne tepki göstereceğini merak ediyordu. Kapıdan girer girmez haykırdı:

“Emine Hanım, Allah bize iki yavru nasip etti. Gördün mü ne tatlı şeyler. Bunları bugün gemi ile Sakız’dan getirdiler. İkisi de yetim. Bu iki yavruyu evlat edineceğiz.”

“Beni çok mutlu ettiniz Hüseyin Bey. Nihayet çocuk sahibi oluyoruz. Allah’tan başka şey isteyemezdim. Onları öz çocuklarımız gibi yetiştiririz. İkisine de bayıldım. Tam benim hayal ettiğim gibi yavrular.”

“Bir mahzuru var, hiç dil bilmiyorlar.”

“Olsun efendim, öğretiriz.”

“Adlarını ne koyalım.”

“Kızın adı Saliha olsun, oğlanın da Hüsrev.”

Çocuklar şaşkın şaşkın onlara bakıyor, ama hiçbir şey anlamıyorlardı. Koca bir kente getirilmişlerdi. Koca bir konak, hiç tanımadıkları insanlar ve bilmedikleri bir dil...

Saliha adı verilen kız, babasını son kez Sakız kentinin orta yerinde kanlar içinde yerde yatarken görmüş, ona sarılıp ağlamıştı.

Hüsrev adı verilen oğlan da Vunaki Meydanı'nda ipte sallananlar arasında babasını görünce annesi onu kolundan çekerek uzaklaştırmış, o da iptekilere el sallamıştı. Çocuklar daha küçükük yaşlarında, büyük insanlık dramına tanık olmuşlardı. O sahneler bir an gözlerinin önünden gitmiyordu. Çoğu kez birbirlerine sarılıp ağlaşıyorlardı. Konakta onların dilinden anlayan kimse yoktu. Aralarında Rumca konuşuyorlar ama yanlarına başkaları yaklaşınca susuyorlardı.

İstanbul'un eski bir ailesinden gelen Hüseyin Bey'in eşi Emine Hanım, çocukları konağa alıştırmak için elinden geleni yapmaya başladı.

“Bak kızım, senin adın Saliha. Anladın mı? Saliha, Saliha! Saliha deyince bana bakacaksın.”

“Bak yavrum, senin adın Hüsrev! Hüsrev, Hüsrev! Yanıma gel Hüsrev. Karnın aç mı Saliha? Bak kızım, bu elimdeki ekmeğ... Ekmek... Bu bardaktaki su... Su içer misin yavrum? Ekmek yer misin oğlum?”

Emine Hanım da yavaş yavaş, Rumca konuştuklarını fark ettiği çocukların dilini öğreniyordu.

“Bak yavrum, bu bardaktakine *nero* diyorsun, ama artık ‘su’ diyeceksin. Saliha kızım, bu elimdekine *psomi* değil, ‘ekmek’ diyeceksin. *Katalavis*? Anladın mı?”

Bu dil dersleri aylarca sürüp gitti. Bütün ev halkı seferber olup çocuklara dil öğretmeye çalıştı.

“Hüsrev yavrum, ellerini açıp dua ederken, ‘Allah’ diyeceksin, ‘Teo’ yok; ‘Hristos’, ‘İsa’ yok, Hz. Muhammet’i tanıyacaksın. ‘Ben Müslüman’ım’ diyeceksin. ‘Elenika’yı, Rumca’yı unut. *Kalimera*, *kalispera* da ne demekmiş? ‘İyi günler, iyi akşamlar,’ diyeceksiniz. Biz *ohi*’yi anlamayız. ‘Hayır’ demesini öğren.”

Böyle böyle çocuklar bir yılda Türkçe’yi öğrendiler ama aralarında yine de gizli gizli Rumca konuşuyorlardı.

Yıllar yılları kovaladı. Günün birinde Hüseyin Bey, İstanbul Baltalimanı'nda, (bugün İstanbul Üniversitesi Restoranı) Fatma

Sultan yalısının kâhyahlığına atandı. İzmir'e veda edip oraya taşındılar.

16

Çocuklar büyüyüp serpildiler, geliştiler. Saliha dünya güzeli bir kız oldu, Hüsrev de fidan gibi bir delikanlı. Belinde kırmızı kuşağı, sırtında köstekli yeleş, başında yana yatmış püsküllü fesi, ayağında yemenisiyle mahallenin bütün kızlarının aklını başından alıyordu. Kızlar kafes arkasından onu görünce pencerelerden ayrılmaz oluyorlardı. Ama Hüsrev'in gözleri kimseyi görmüyordu. Aklı fikri Saliha'daydı. Kardeş gibiydiler ama kardeş olmadıklarını da çok iyi biliyorlardı.

Hüsrev her yerde Saliha'yı koruyor, başka oğlanların ona yaklaşmasına hiç izin vermiyordu. Saliha'ya asılan gençler oldu mu Hüsrev karşlarına dikilip;

“Arkadaş çek arabanı buradan, yoksa seni bir daha bu mahalleye sokmam,” diyerek efeleniyordu.

Saliha da koruma altında olmaktan çok mutluydu. Rum çocukları kıza takılacak oldu mu, Hüsrev anadili Rumca'yla onların bütün geçmişlerine, geleceklerine sövüyordu. Onlar da;

“Ne bilelim senin bizden olduğunu,” diyerek sıvışıp gidiyorlardı.

Hüsrev ve Saliha'nın, Rumca konuştuğunu duyan kimi Türk çocukları da, “Yahu bunlar da Rum tohumu,” diyecek olurlarsa Hüsrev hepsinin hakkından geliyordu.

Hüsrev ve Saliha'nın bazı akşamlar tavalardan yükselen Rumca şarkıları duyunca içlerini garip duygular kaplıyor, Salkız'daki meyhanelerin önünde duydukları şarkıları anımsıyor ve uzaklardan müziğe eşlik ediyorlardı. Ama özlemlerini asla açığa vurmuyorlardı.

13-14 yaşlarına gelince içlerinde başka duygular belirdi. Birbirlerinden başka türlü hoşlandılar. Saliha bazen cilveler yaparak Hüsrev'e;

“*Vre Hüsrevaki, magapas?* (Beni seviyor musun?)” diye soruyor, o da;

“*Elbette vre sisakimu, sagapo poli poli* (Elbette çiçeğim, seni çok seviyorum)” diye yanıt veriyor ve coşkuyla birbirlerini kucaklıyorlardı.

Hüsrev 17 yaşına gelince Hüseyin Bey evlatlığını kâtip olarak yanına aldı ve onu yetiştirmeye başladı. Hüsrev de babalığını çok seviyor ve onun yüzünü güldürüyordu.

Hüsrev bir süre sonra ayrılarak Kadırğa’da bir eve taşındı, Saliha’dan ayrı düştüler. Artık aynı evde yaşamıyorlardı. Ama zaman zaman, gizli gizli buluşmaktan da hiç geri kalmıyorlardı.

İki gencin arasındaki bu duyguyu artık anlamayan kalmamıştı. Emine Hanım bir gün Saliha’nın ağzını yoklayarak şöyle dedi.

“Saliha yavrum, sen artık gelinlik kız oldun. Herkes sana bayılıyor. Benim çok sevdiğim bir paşa hanımı var, seni görüp beğenmiş, oğluna almak istiyor. Çok varlıklı ve soylu bir aile. Oğulları da Sadaret kaleminde çalışıyor. Yakışıklı bir genç, ne dersin?”

Saliha başladı ağlamaya... Yüzünü avuçlarıyla kapadı, hıçkırıklara boğulmuştu.

“Kızım konuşsana, karar senin. Biz seni asla istemediğin bir adama vermeyiz. Önemli olan senin mutluluğun...”

Saliha içini çeke çeke;

“Hayır valideciğim, ben evlenmeyeceğim,” dedi.

“Öyle söyleme kızım, rahibe olmayacaksın ya, elbette bir gün evleneceksin.”

“Evet ama izin verin de istediğim biriyle evleneyim.”

“Öyle biri mi var, söyle bakayım.”

“Çok kızarsınız valideciğim, nasıl söyleyeyim, bilmiyorum.”

“Söyle söyle, ben senin annenim.”

Saliha bir süre inat ettikten sonra;

“Valideciğim,” dedi, “ben gönlümü Hüsrev’e kaptırdım.”

“Yaa, bak hele şuna, bunu anlamalıydım. Peki, o seni ister mi?”

“İster efendim, elbette ister, o da beni seviyor.”

“Oh oh oh, maşallah, maşallah... Siz mercimeği fırına vermişsiniz zaten. Bakalım baban bu işe ne diyecek? O razı olursa ben karşı koymam, önce nişanınızı yaparız, sonra da düğününüzü...”

Saliha gözyaşları içinde Emine Hanım’a sarıldı, başını onun göğsüne dayadı. Bir süre sonra;

“Çok mutluyum efendim, büyük anlayış gösterdiniz, bu iyiliğinizi ömür boyu unutamayacağım,” dedi.

Saliha bu mutluluğunu herkesten önce Hüsrev’le paylaşmak istiyor ve onun bu işe nasıl tepki göstereceğini çok merak ediyordu. Çünkü aralarında bu konuyu hiç konuşmamışlardı. İkisi de evlilikten söz etmeye çekinmiş, her şeyi oluruna bırakmışlardı ama Saliha’nın başkasına verilmesi söz konusu olunca bu sorun birdenbire gün yüzüne çıkmış oluyordu.

Saliha Hüsrev’e müjdeyi vermek için hemen onun evine koştu. Sevgilisini orada yakalayıp müjdeyi verecekti. Ama zaman geçmek bilmiyor, hava kararıyordu. Hüsrev eve gelir gelmez onu kucaklayarak,

“Hüsrev beni alır mısın?” diye sordu.

“O nasıl söz?”

“Yani, benimle evlenir misin? Senin karın olmak istiyorum.”

“Elbette! Bundan büyük mutluluk olamaz, ama bunu nereden çıkarıyorsun?”

Saliha’nın dili tutulmuş gibiydi.

“Konuşsana, bunu nereden çıkardın?”

Saliha Emine Hanım’la konuştuklarını anlatınca sevgilisinin gözleri parladı.

“Çok iyi etmişsin. Kaç zamandır seni başkasına vermeye kal-karlar diye ödüm patlıyordu. Geceleri karabasanlar görüyordum. Sensiz ben ne yapardım, söylesene? Babama nasıl direnebilirdik. Onların bu kadar anlayışlı olacakları hiç aklıma gelmezdi. Çatlasın seni isteyenler.”

Bir yıl sonra Saliha ile Hüsrev'in düğünleri yapıldı. Kadırğa'da Bostan-ı Âli Mahallesi'nde mutluluğun doruğuna eriştiler. Aşkları dillere destan oldu. Evlilik ile aşkın bir arada yürümeceğini söyleyenler çoktur. Bazen araya ev işleri, geçim sorunları girince geçimsizlikler başlar, kadın üstünü başını, tuvaletini, boyasını ihmal eder, sevgi yok olur diyenler olmuştur, olsun, Saliha kendini hiç koyuvermedi, eşine olan saygısı ve sevgisi hiç azalmadı. Mutfak ve temizlik işleri hiç onların mutluluğunu bozmadı, bütün sıkıntılara birlikte göğüs gerdiler, sorunlarını paylaştılar, geceleri de birbirlerine sarılıp uyudular.

Birkaç ay geçtikten sonra Saliha bir gün eşine bir süredir âdet görmediğini söyledi. Demek ki çocuk bekliyordu. Hüsrev hemen Saliha'yı kucaklayarak,

“Çok mutluyum,” dedi, “onu birlikte büyüteceğiz!”

“İnşallah oğlan olur, sana benzer,” dedi.

“Ben de inşallah kız olur, senin gibi güzel ve tatlı olur diyecektim.”

Aradan 8 ay geçtikten sonra Saliha ilk çocuğunu doğurdu, çocuk erkekti. Adını Hasan Nuri koydular. Hüseyin Bey'in ailesi de yeni bir çocuk yetiştirmenin tadını yaşıyordu. Öyle ya, Saliha ile Hüsrev onların evine geldikleri zaman 6-7 yaşlarında idiler. Onların bebekliklerini görememişlerdi.

Refia

O sıralarda Hüseyin Bey'in görevi değişti, kendisini Fatma Sultan yalısının kâhyalığından Pertevniyal Sultan yalısının kâhyalığına verdiler. Bu daha önemli bir görevdi.

Öte yandan büyükler Saliha'ya bir çocuk daha doğurması için baskı yapıyorlardı.

“Bak kızım, bir çocuk doğurdun, iyi ama bu çocuk tek başına nasıl büyüyecek, ona bir kardeş gerek,” diye kadını sıkıştırıyorlardı.

Saliha bu baskılara dayanamayıp bir süre sonra gebe kaldı ve ikinci yavrusunu doğurdu. Bu mini mini bir kız çocuğu idi. Çocuğun kız olmasına bütün aile bayram etti. Adını da büyük-babası Hüseyin Bey koydu: Hatice Refia...

Kız çocuk ailede başka türlü seviliyordu. Herkes onun üzerine titriyordu. Hasan Nuri'nin pabucu dama atılmıştı.

Refia biraz büyüdüğünde, Hüseyin Bey ile Emine Hanım onun dinsel eğitimiyle yakından ilgilendiler. Eve bir hoca hanım gelip çocuğa kuran okumasını, namaz kılmasını, dua etmesini ve oruç tutmasını öğretti. Refia böylece ciddi bir din eğitimi görmüş oldu. Günde en az iki kez namaz kılmaya alıştı. Ramazanlarda orucunu hiç aksatmadı. Müslümanlığı benimsemiş olan ana ve babası da ona hiç karşı çıkmadılar.

Kardeşi Mustafa'nın dünyaya geldiği ve Refia'nın büyüdüğü yıllarda Abdülmecit padişahı. Osmanlı Devleti Batı'ya dönük hamleler içindeydi. Reşit Paşa sadrazamdı. Kırım Savaşı çıkmıştı. İstanbul ilk kez Fransız ve İngiliz askerleriyle tanışılıyordu. Bütün bunların toplum yaşamında geniş etkileri oluyordu.

Abdülmecit her fırsatta herkesi şaşkırtan devrimci konuşmalar yapıyordu. Bunlar o zamana kadar alışılmamış sözlerdi. Şöyle diyordu padişah:

“Biliyorsunuz ki Cenabıhak her yerde hazır ve nazırdır. Bilim kuralları bize Dünya'nın Güneş'in etrafında döndüğünü gösteriyor. Şu halde yeryüzünde yaşayanlar için yukarı aşağı yoktur. Bununla beraber halk Allah'ı yine semada arıyor. Biz bunu tasvip etmiyoruz.”

Abdülmecit'in o sözleri tutucu insanları sarsacak şekildeydi. Ulema da bunları tartışılıyordu.

Padişah bir gün kadının toplumdaki yerine de değinerek şöyle demişti:

“Avrupalı kadınların kıyafetlerini pek cazibeli buluyorum. Bizim kadınlarınkine pek ziyade onlarınkini tercih ediyorum. Eğer kadınlarla muşeret (toplumsal ilişkiler) de görüldüğü gi-

biyse Frenlerin kadın cinsiyle serbest muaşeretinde bulunmalarını âdeta kıskanıyorum. Frenlerin sosyal ilişkileri bizde olduğu gibi kadınların kapatılmasına külliyen aykırı ise de şunu da anlıyorum, terbiyeli kadınlarla görüşmek erkeğin kaba tıynetine (yaradılışına, huyuna) bir soyluluk ve nezaket bahşeyecektir.”

Bunlar, o zaman için çok ileri sözlerdi; iyi ama buna karşılık padişah insanlar arasındaki eşitliği anlayacak düzeyde değildi. Şöyle diyordu:

“Cenabıhak herkesi cismen ve fikren aynı vasıflarda yaratmamıştır. Hiçbir kanun sosyal hayatımızın temel koşullarından birini teşkil eden bu farkı ortadan kaldıramaz.”

Refia Hanım bu tür sözlerin toplumu etkilediği bir ortamda büyüdü. Belki de Hıristiyan kökenli olmasının tepkisiyle Müslümanlığın kurallarına daha çok eğildi.

Refia evlilik çağına gelince aile eşsiz güzellikteki bu kıza bir eş düşünmeye başladı. Bu konuda söz hakkı elbette ki büyükbaba durumundaki aile reisi Hüseyin Bey'deydi.

Hüseyin Bey o dönemde Valide Sultan'ın kâhyalığını yaparken yanında iki yardımcı çalıştırıyordu. Bunlardan biri Hüsrev Bey'di, öteki de çok beğendiği bir genç, Hüseyin Efendi... Hüseyin Bey torunu saydığı Refia'yı bu genç yardımcısına vermeyi aklına koymuştu. Tabii ki bundan genç Hüseyin Efendi'nin hiç haberi yoktu.

Ya damat adayı bu genç Hüseyin Efendi kimdi? Hüseyin Efendi, Çankırı'nın Çerkeş eşrafından Ahmet Ağa'nın oğluydu. Ahmet Ağa, ahalinin sevgi ve saygısını kazanmış, sözüne güvenilir dürüst bir Anadolu ağasıydı. Oğlu Hüseyin'e çok düşkündü. Onun mutlaka İstanbul'da okuyup ilim irfan sahibi olmasını, sonra da iyi bir memuriyete atanmasını istiyordu. Ahmet Ağa okul eğitimi görmemiş ama Müslüman kültürüyle yetişmiş aydın bir taşralıydı. Eğitimin önemini anladığı için de oğlunun kendisini aşması gerektiğini düşünüyordu.

Oğlu nerede okuyacaktı? Bir gün atına atlayıp tek başına İstanbul'a geldi. Hemşerilerinin yardımıyla okumuş yazmış kişilere ulaştı ve onlara oğlunun eğitimini danıştı.

"Bak Ahmet Ağa," dediler, "çok iyi düşünmüşsün. İstanbul ilim irfan yuvasıdır. Dünya artık ilim yolunda ilerliyor. Sen de oğlunu İstanbul'da okut, köylü kalmasın, adam olsun."

"Peki onu hangi okula yazdırayım?"

"Biz sana İrfani Rüştiyesi'ni öneririz. Pişman olmazsın."

Ahmet Ağa'nın buna aklı yattı. Çankırı'ya döndükten bir süre sonra eşini ve oğlunu yanına alıp İstanbul'a geldi. Aksaray'da bir ev satın alıp oraya yerleşti. Oğlunu da rüştiyeye verdi.

Genç Hüseyin Efendi İstanbul'a çabuk alıştı. Okulunu sevdi. Arkadaşlar edindi, bütün derslerden çok iyi notlar aldı. Altı yıl sonra da rüştiyeyi bitirdi. Kendine iř ararken okuldaki hocaları ona Hariciye Mektubi Kalemı'ni önerdiler. Onların da desteğiyle genç Hüseyin Efendi, Mektubi Kalemı'ne kabul edildi.

Orada da Osmanlıca yazışmayı, bürokrasi kurallarını, bankalığın geleneklerini öğrendi. Arapçasını ve Farsçasını ilerletti. Bol bol kitap okudu ve herkese kendini sevdirdi.

Müdürleri onun daha üst bir göreve getirilmesini istiyorlardı. Genç Hüseyin Efendi onların desteğiyle Valide Sultan'ın kâhyalığına, yani Hüseyin Bey'in yardımcılığına atandı.

Genç Hüseyin Efendi çalıştığı yere daha yakın olsun diye bir süre sonra Kadırga'da Bostan-ı Âli Mahallesi'nde bir eve taşındı. Böylece, bir süre önce buraya taşınmış olan Hüseyin Bey'le komşu oldular. Hüseyin Bey, genç adaşına taşralı gözüyle bakmıyordu. Bir gün, öteki yardımcısı olan oğlu Hüsrev'le konuşurken;

"Sen bu genç arkadaşımızı nasıl buluyorsun?" diye sordu. "Çok yetenekli, zarif bir genç değil mi? Ben bu çocuğun yarın çok başarılı olacağına inanıyorum."

"Ben de öyle düşünüyorum efendim. Daha yirmi yaşında ama çok olgun görünüyor."

“Benim gibi düşünmene sevindim. Yarın öbür gün babası onu evlendirmek isteyecek ama ben bu gencin ailemize katılmasını isterim. Ne dersin, Refia’yı onu versek iyi olmaz mı?”

“Çok iyi olur efendim, siz öyle münasip gördükten sonra ben nasıl olmaz derim ama kendisi ne der, bilemem.”

“Refia’nın ağzını aratalım bakalım. Önce onun düşüncesini öğrenelim. Acaba evlenmeye niyeti var mı?”

“Var efendim, ben konuşmalarından bunu anlıyorum. Bir yuva kurmak istiyor. Bizim Hüseyin’i beğenir mi bilmem. Delikanlıyı uzaktan bir görsün, bakalım ne diyecek. Kızımızın akli yatarsa siz Hüseyin Efendi’nin ağzını ararsınız. O da istekli görünürse kızımızı delikanlıya veririz, olur biter.”

Hüseyin Bey eve döner dönmez ilk işi bu konuşmayı karısı Emine Hanım’a anlatmak oldu. O da zaten son zamanlarda genç kaymakamı görüp beğenmiş ve kendi kendine ‘Keşke bu delikanlı bizim Refia’yı istese,’ demişti. Eşinin de kendi gibi düşündüğünü anlayınca;

“Bey, biz artık yaşlandık. Şunun şurasında kaç günlük ömrümüz kaldı? Biz sağken torunumuz Refia’yı evlendirsek çok mutlu oluruz,” dedi.

Refia’nın annesi Saliha Hanım da, “Bu delikanlı kızımı isterse bir an tereddüt etmem, veririm,” diye düşünüyordu.

Her şey kısa zamanda Hüseyin Bey’in dilediği doğrultuda gelişti. Refia damat adayını uzaktan gördü, beğendi. Sonra onu bir akşam yemeğe çağırdılar. Refia görücüye çıkmış oldu. Birbirlerinden çok hoşlandılar.

Genç Hüseyin Efendi böyle güzel bir kızla evlenebileceğini hiç düşünmemişti. Konuyu babasına açtı. Ahmet Ağa da bu işe çok sevindi.

“Aferin Hüseyin,” dedi, “çok iyi bir karar vermişsin. Hemen kızı ailesinden isteyelim.”

Kızı istediler, söz kesildi ve nikâh hazırlıklarına girişildi.

Refia’nın çeyizi zaten hazır. Saliha Hanım onun çocuklu-

ğundan beri çeyizini hazırlıyordu. Yükte neler yoktu, neler... Çarşaf, havlular, işlemeli yatak örtüleri, dantelli perdeler, terlikler, gecelikler, sabahlıklar... Saliha Hanım her şeyi bütün ayrıntılarıyla düşünmüştü. Altı aya kalmadan gençlerin nikâhları kıydı ve görkemli bir düğün yapıldı.

Refia ile genç Hüseyin Efendi birbirlerini sadece uzaktan görmüşlerdi, hiç yalnız kalıp konuşmamışlardı. Refia damat adayının boyunu bosunu, yüzünü, sakalını bıyığını beğenmişti ama evlilik bunlar için yeterli miydi? Huyları, zevkleri, kültür düzeyleri arasında bir uyum olabilecek miydi? Bütün evlilikler böyleydi, ne çıkarsa bahtına. Uyuşamazlarsa ya birbirlerine katlanarak yaşayacaklar ya da bir süre sonra ayrılacaklardı.

Boşanmak hiç de kolay değildi, ama erkek için daha kolaydı. Erkek, “Seni boşadım, boşsun,” deyince kadın çekip gitmek zorundaydı. Ama bazen erkek de sosyal statüsü gereği evliliği sürdürmek zorunda kalırdı. Evin dışında başka ilişkiler kuranlar da olurdu.

Kadının boşanma olanakları ise çok kısıtlı idi. Dul kadına toplumda iyi gözle bakılmazdı. Kabahat genelde kadında bulunurdu. Boşandıktan sonra ikinci de evlilik pek kolay değildi.

Uzaktan zarif ve ince görünen bir erkek evlilikten sonra gerçek yüzüyle ortaya çıkınca, kadın için evliliğe katlanmak hiç de kolay olmazdı. Bazen türlü hakaret görür ve dayak yediği bile olurdu. Düğün günü bu sorular Refia'nın aklından hiç çıkmıyordu. Hüseyin Efendi çok temiz ve iyi bir insana benziyordu. Anadolu'nun tutucu, dine saygılı, yerel kültürle yoğrulmuş, sevilen ve sayılan bir ailesinden geliyordu. Bu insanların iyi oldukları yüzlerinden belli olur ve onlardan hiçbir kötülük gelmezdi. Refia da bu nedenle ona güveniyordu.

Ya genç Hüseyin Efendi ne düşünüyordu? Onun da kafasında birtakım sorular vardı; çünkü Refia İstanbul'da yetişmişti ama hiç de kendini beğenmiş, şımarık bir kıza benzemiyordu. Onunla kolayca anlaşabileceğini düşünüyordu.

Düğün şenlikleri bittikten sonra Refia ile genç Hüseyin Efendi gerdeğe girdiler, baş başa kaldılar, çekine çekine birbirlerini kucakladılar ve aynı yatakta sabahladılar. Evliliğin onlara mutluluk getireceğini anlamış oluyorlardı. Hüseyin Bey'ler damatlarını Kadırğa'da oturdukları eve aldılar, yani genç Hüseyin Efendi içgüveysi olarak aileye girdi.

Evlilik genç Hüseyin Efendi'nin düzenli çalışmasını hiç aksatmadı. Bütün işleri artık tek başına yürütüyordu. Hüseyin Bey ise işinin yanı sıra belediye işleriyle de ilgileniyordu. Ama artık yaşlanmıştı. Bütün bu işleri yapacak gücü kalmamıştı. Damat daha gayretli görünüyordu. Bu durumda genç Hüseyin Efendi'ye daha büyük sorumluluk tanıdılar. Ve bu başarılı genç memuru vakıf kaymakamlığına atadılar.

İşte o sıralarda Refia Hanım ilk çocuğunu doğurdu. Çocuk oğlandı. Adını Şevki koydular. Bütün aile artık yeni doğan bebekle ilgileniyor ve evde şenlik havası esiyordu. Doğan bebek aileye yeni bir mutluluk getirmişti.

Peki, o günlerde ülkede neler oluyordu? Birkaç yıl önce Abdülmecit ölmüş ve Abdülaziz padişah olmuştu. Bu olay yeni bir dönemin başlangıcı sayılırdı. Karadağ'da başkaldırı olayları başlamış, Sırp'lar ayaklanmış, Belgrat topa tutulmuştu. Abdülaziz Mısır gezisine çıkıyordu. Bütün Avrupa kaynıyordu. Ama bu olaylar İstanbul'da huzur içinde yaşamaya alışmış insanları hiç tedirgin etmiyordu.

Genç Hüseyin Efendi ile Refia Hanım da bu olaylarla hiç ilgilenmiyor, bebekleriyle uğraşıyorlardı. O sıralarda bir de Girit isyanı çıktı. Olaylar kızıştı. Genç Osmanlılar Avrupa'ya kaçmaya başladılar.

Genç Hüseyin Efendi bunların pek farkında değildi; çünkü Refia ikinci bir bebek bekliyordu. Bir süre sonra bir kız çocuğu doğurdu. Adını Sıdika koydular. Sıdika hiç annesini üzmeden büyürken Refia Hanım'ın üçüncü kez hamile kaldığı anlaşıldı.

Kadırğa'daki ev artık onlara dar geliyordu. Hüseyin Efendi'nin de aylığı yükselmiş ve bir ev alacak duruma gelmişti. Babasının da yardımıyla Aksaray'da bir konak satın alarak oraya taşındılar. Doğacak çocuğun gözlerini orada açmasını istiyorlardı.

Hüseyin Bey ise son zamanlarda hastalanmıştı. Doktorlar derdine çare bulamıyorlardı. Hüseyin Bey Refia'nın üçüncü çocuğunu göremeden hayata gözlerini kapadı.

İyi ki Doğdun Tevfik

1867 yılının 24 Aralık Salı günü, soğuk bir kış gecesi, Hüseyin Efendi'nin üçüncü çocuğu Aksaray'da yeni aldığı konakta dünyaya geldi. Doğumdan önce evde bütün hazırlıklar yapılmış, çocuğun beşiği, zıbınları, patikleri, bezleri hepsi Refia Hanım'ın odasındaki yüke yerleştirilmişti. Çocuğun kız mı, oğlan mı olacağı merakla bekleniyordu. Refia Hanım'ın sancıları artınca mahallenin ebesi eve çağrıldı. Derken yatak odasından, "Oğlan doğdu, oğlan!" diye sesler yükseldi. Genç Hüseyin Efendi de zaten çocuğu, oğlan olmasını istiyordu. Adını Mehmet Tevfik koyacaktı.

Az sonra çocuğun göbeğini kesip kundakladılar ve beşiğe yatırdılar. Mehmet Tevfik çok uslu bir bebektir. Bütün aileye hemen kendini sevdirdi.

Refia Hanım'ın ilk oğlu Şevki'nin yeni doğan kardeşini kısıkandığı anlaşılıyordu. Aralarında yaş farkı vardı ve Şevki bu doğumdan hiç hoşlanmamıştı.

O sıralarda genç Hüseyin Efendi'nin memurluktaki derecesi yükseldi. Pertevniyal Sultan'ın kâhyalığını bırakmadan şehremaneti (belediye) meclisi üyeliğine seçildi. Kendisine Defterhane'de de ek bir görev verdiler. Üst görevlere yükselmek için çok başarılı olması gerekiyordu. Yani, Genç Hüseyin Efendi'nin yıldızı gündен güne parlıyordu.

Özgürlük şairi Tevfik Fikret'in romanı...

Tevfik Fikret aklın ve bilimin egemenliğine, aydınlanmaya ve aydınlık günlerin geleceğine inanan bir şairdir ve kendinden sonra gelen kuşaklar için dürüstlük, özveri ve sessiz direnişin simgesi olmuştur.

Dağılma sürecindeki Osmanlı İmparatorluğu'nun can çekiştiği bir dönemde yaşayan şair, önce Abdülhamit'in baskıcı yönetiminin, sonra da özgürlük vaadiyle gelip aynı baskıyı devam ettiren İttihatçıların yarattığı korkunun içinde yükselen gür bir ses olur.

Aşiyân'a inzivaya çekildiği yıllarda ve hastalıktan günden güne eridiği sön dönemlerinde bile hiçbir güç onu susturamaz; her fırsatta gençliğe özgürlüğü haykırır. Onun gür sesi, gelecek kuşakların yarınlara daha umutla bakmasını ve karanlığı dağıtmak için savaşması gerektiğini anlatmıştır: *Ufukları yine yoğun bir sis kaplamış olsa da, **elbet sabah olacaktır!***

www.remzi.com.tr

ISBN 978-975-14-1500-4

9 789751 415004

15,00 TL